

FORMOVÁNÍ SVĚTA RANÉ DOBY BRONZOVÉ

Petra Maříková Vičková

Kultura starověkého Předního východu a Egypta KLBcA02

2024-05-02

PŘECHOD CHALKOLIT – DOBA BRONZOVÁ

- 3500/3300 BC – rámcová datace
- Vymizení chalkolitických kultur (především Ghassulianu) na Př.-V. není dosud plně pochopené – multifaktoriální:
 - Klimatické změny
 - Neschopnost se adaptovat na změněné socio-politickou situaci
 - Ekonomické/hospodářské důvody
 - Válečné konflikty
- Opuštění hlavních lokalit (oblasti i následně zůstávají víceméně neosídlené): Teleilat Ghassul, oblast Bér-ševy, pouštní oblasti v Judeji a na Golanských výšinách
- Elementy chalkolitické civilizace přetrvávají i v EBA společnosti – změna sídelní struktury a subsistenčních strategií spíše než zánik osídlení (lidu) jako celku

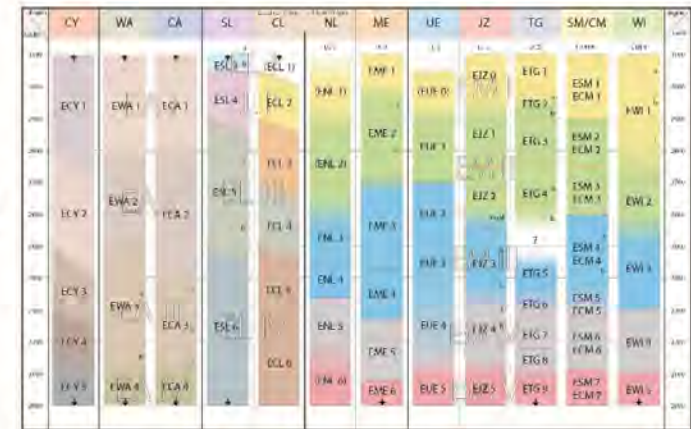

Chalcolithic mace-heads

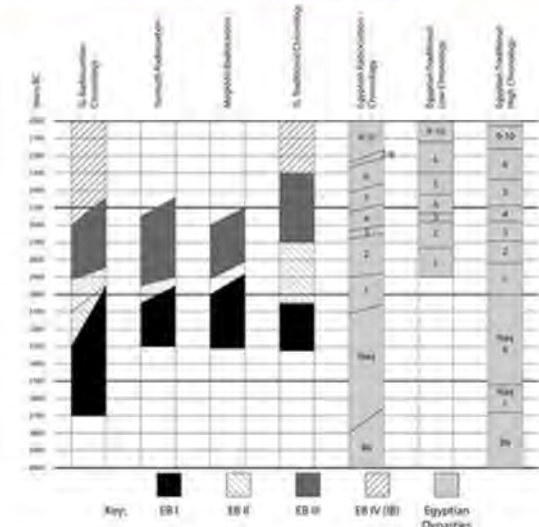

DOBA BRONZOVÁ

- Pro danou oblast: schůzka zástupců britské, francouzské a americké archeologie kolem W. Albrighta v létě 1922 v Jeruzalémě: základní definování historických celků pro Syropalestinu: doba kamenná – bronzová – železná a arabská – obdoba evropského trojčlenného dělení a snaha o „apolitizaci“ archeologie na Blízkém východě
- = doba, kdy dochází k urbanizaci a mocenské centralizaci celé oblasti, vznikají první nadnárodní říše a mocnosti a tyty navazují dálkové kontakty a spory
- „Bronz“ – pouze symbolický význam přerodu celé společnosti
 - Levanta: rozšíření až během 3. tis. BCE
- Základní chronologické členění:
 - Raná doba bronzová – 3600/3400 – 2200/2000 cal. BCE
 - EBA IA, EBA IB – odpovídá pozdně predynastickému období a dynastií 1.
 - EBA II – pozdní dynastie 1 a dynastie 2
 - EBA III
 - EBA IV/Intermediate Bronze Age / MBA I
 - Střední doba bronzová 2000/1900 – 1550/1450 BCE
 - MBA I (MBA IIA)
 - MBA II (MBA IIB-C/MBA III)
 - Pozdní doba bronzová
 - LBA I
 - LBA II
- Přechod mezi LBA a IA – LBA III

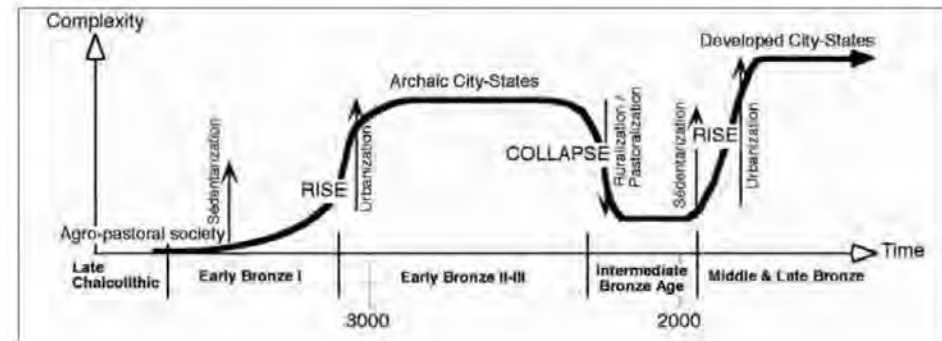

Small text caption below the stratigraphic chart, likely providing a key or reference for the layers shown.

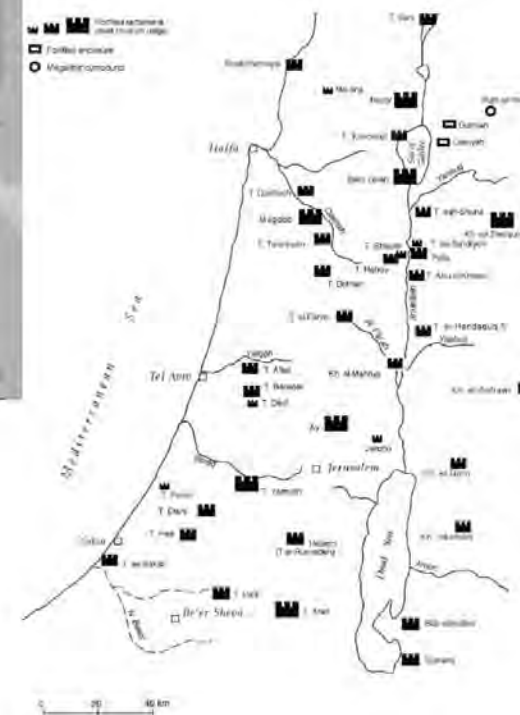
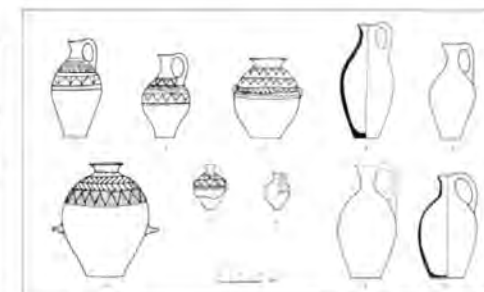
RANÁ DOBA BRONZOVÁ

- Termín: okruh archeologů kolem Williama F. Albrighta: 1922
- Slitina mědi a 5-10 procent cínu X výraznější rozšíření této technologie: rané 2. tisíciletí X termín se i nadále používá
- Postupné rozcházení datace v jednotlivých regionech:
 - J Levanta – nástup EDP: 1./2 4. tisíciletí BCE; urbanizace: před 2500 BCE
 - S Levanta: závěr 4. tisíciletí; tzv. druhá urbanistická revoluce: po 2500 BCE
- Struktura osídlení: kontinuita X změna
 - Oproti chalkolitu: úbytek sídlišť
 - J X S Levanta: J Levanta nemá osídlené pobřežní pláně X S Levanta: Byblos, Ugarit apod.
- Písemné prameny: království Ebla, Mari
- Jednoznačně doložené komplexní společnosti v celé zájmové oblasti
- Proces urbanizace: V. Gordon Childe
- Vliv dálkového obchodu s oblastí Mezopotámie (šíření cylindrických pečeti) a Egyptem

RANÁ DOBA BRONZOVÁ V J LEVANTĚ

- Vnitřní rozčlenění: keramika: tzv. abydoské zboží
- Raná doba bronzová I-IV: c. 3600/3400-2200 cal. BC
 - Nejasnosti: počáteční a závěrečná fáze
 - Proces formování? – EBA I: rurální osídlení
 - EBA II: formování urbanizované společnosti; 3100/2950-2850 BC, cca 150 let
 - EBA II: metalické zboží (Khirbet Kerak)
 - EBA III: 2950/2850-2500 BC, cca 450 let; plně funkční svět městských států
 - Kolaps či transformace společnosti: EBA IV
- Synchronizace:
 - Egypt: Raně dynastické období, Stará říše
 - Mezopotámie: Uruk, Džemdet Nasr, Ninive V, raně dynastické období I-III, staroakkadská říše, třetí dynastie z Uru

SÍDELNÍ STRUKTURA V J LEVANTĚ: EBA

II-III

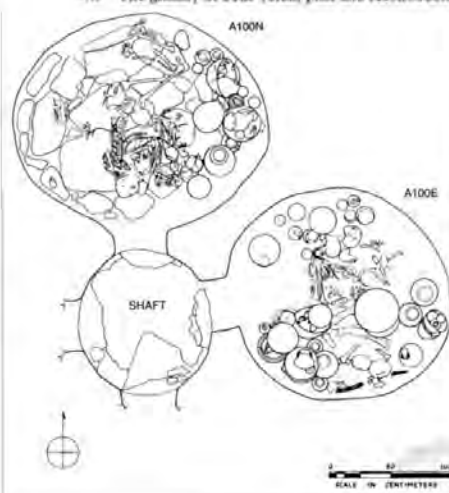
- Nástup opevněných center (městských států), centralizovaných forem vlády a správy věcí veřejných; standardizace a zjednodušení předmětů denní spotřeby a obchodních komodit; tj. **HOMOGENIZACE SOUČÁSTÍ HMOTNÉ KULTURY A ŽIVOTA MĚSTSKÉ CIVILIZACE**
- Hlavní centra – masivně opevněná: Megiddo, Arad, Tell el-Farah sever, Ai, Báb edh-Dhrá
 - Vliv Egypta: Arad, Tell Erání
- **Komunitní stavby:** chrámy (Megiddo, Ai, Jericho), vodní reservoáry (Ai, Arad), sýpky (Bét Jerah), městská opevnění (Tel Yarmuth, Arad, Tell el-Farah sever apod.); paláce či tzv. patricijské domy (Tel Yarmuth).
- **Pohřební zvyklosti:** problematické – EBA II téměř zcela chybí; EBA III: mnohočetné pohřbívání v přírodních či umělých jeskyních, tzv. šachtové hrobky, dolmeny a především tzv. kostnice (**charnel houses**)
 - Pohřebiště u Jericha a v Báb edh-Dhrá - výjimky
- **Umění:** relativně málo: především cylindrické pečeti
- Vliv S Levanty EBA III: struktura osídlení, glyptika, keramika apod.

4.16. Possible plan of Early Bronze Age III sacred area, including three temples and a rounded altar (Stratum XV).

4.15. Tell el-Farah, possible reconstruction of Early Bronze III city site.

4.19. The granary at Beth-Yerah, plan and reconstruction.

TEL ARAD

- S Negev; výzkum: Ruth Amiran
- 22 akrů
- 2 části: dolní město a akropole z IA
- Počátky osídlení: Chalkolit
- EBA: kontrola obchodování s mědí v Beerševském údolí
- Opuštěno na konci EBA III – přesun centra osídlení do oblasti Negevu
- Tzv. **aradský dům** – typický model domu pro oblast Sinajského poloostrova – jde o součást většího počtu budov soustředěných kolem centrálního dvora
- Společenská stratifikace: stavby ve veřejném zájmu: opevnění (2.5 m široké, polokruhové bastiony), posvátný okrsek a „palác“, vodní rezervoár, plánovaná rezidenční zástavba

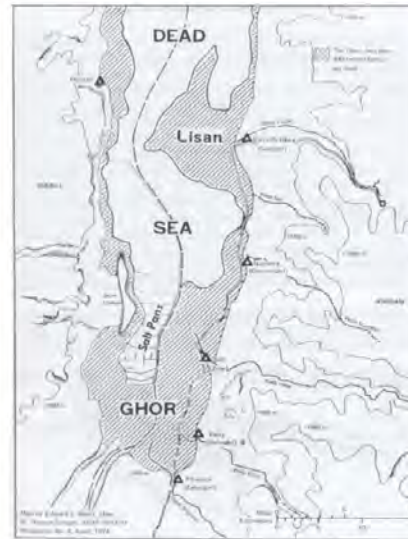
RANÁ DOBA BRONZOVÁ V JORDÁNSKU

- **Datace:**
 - EBA I: 3600-3100/3000 BC
 - EBA II: 3100/3000-2850-2750 BC
 - EBA III: 2850/2750-2400/2300 BC
 - EBA IV: 2350/2300-2000 BC
- **Úzké propojení s J Levantou, její pomezí**
 - Keramika, struktura osídlení, způsoby pohřbívání apod.
- **Osídlení: systém prosperujících vesnických komunit, navzájem propojených obchodními a společenskými kontakty**
 - Vznik měst EBA III: prostorově omezené území
- **Hlavní lokality: Báb edh-Dhrá, Pella, Numeira**
- **Zdroj mědi: Wádí Feinán (od EBA, A. Hauptmann). Doly (Wadi Khalad) a zpracovatelské areály (Ras an-Nabq, Khirbet Hamra Ifdan)**

BÁB EDH-DHRÁ

- Jordánsko, pobřeží Mrtvého moře (Lisánský poloostrov)
- „Města planiny“: Sodoma, Gomora
- Výzkum: ASOR (Lapp), EDSP (Rast – Schaub)
- EBA I: pohřebiště, neopevňená vesnice
- EBA II: město
- Největší rozsah (9 akrů, cca 600-1000 obyvatel): EBA III: opevnění, svatyně, kostnice
- EBA IV (2200 BC): osídlení mimo město, rozptýlené osídlení uvnitř opuštěného města. Málo pohřbů

RANÁ DOBA BRONZOVÁ V SEVERNÍ LEVANTĚ / MEZOPOTÁMIÍ

- Vyznění tzv. urucké expanze: zvýšení významu místních tradic + vymizení babylonských vlivů
- Nová hmotná kultura: **Ninive 5 – přítomný vliv Sumeru v regionu**
- 3. tisíciletí: koncept Early Jezirah (EJ) 0-V: snaha standardizovat chronologii lokalit S Mezopotámie
 - EB I a EB II: 3100-2600 BCE
 - EB III: 2600-2450 BCE
 - EB IV: 2450-2000 BCE
- **Městské státy – svět městských států EBA II-III: dominovány královskými paláci**
 - Písemné prameny z Elby: identifikace některých městských států: Chábúr (Nagar, Šechna, Urgiš), Eufrat (Mari, Tuttul, Emar, Karchemiš), SV Mezopotámie (Aššur, Chamázi), Z Sýrie (Ebla, Ugarit, Byblos)
- **Povodí Chábúru: významné centrum tzv. sekundární urbánní revoluce**

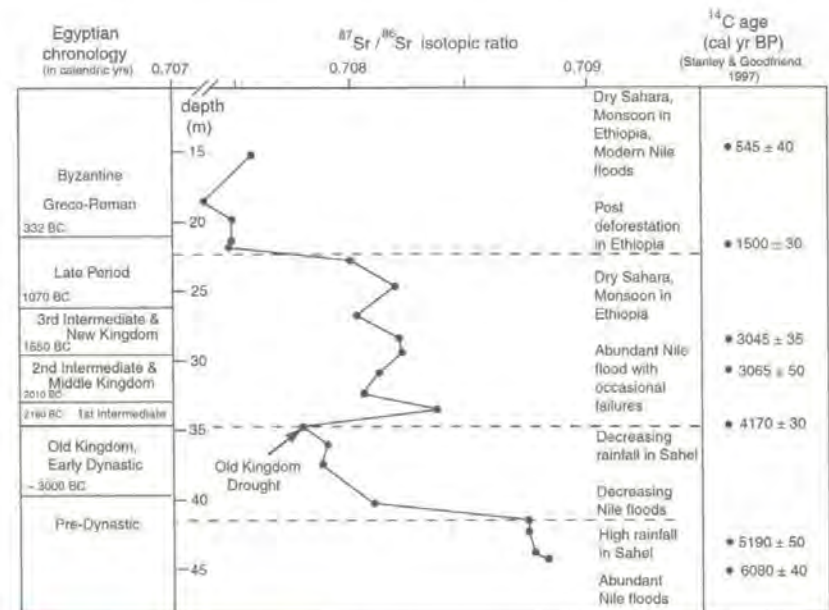
Fig. 7.1 Syria in the early third millennium BC.

Fig. 8.1 Syria in the mid/late third millennium BC.

ZÁNİK/TRANSFORMACE SVĚTA EBA III

- 2300/2200 BC. Klimatické změny (vrty v ledovcích, C-14 datované jezerní sedimenty) – výrazný úbytek srážek – rozpad systému městských center (Ai, Megiddo, Bét-jerah opuštěny) a opětovná ruralizace společnosti a polonomádkého osídlení = **EBA IV**
- Teorie o příchodu nového etnika (Amorejců) a jeho vlivu na rozvrat systému – diskutované téma
- Vliv politiky: vzájemné války, nápor Egyptanů
- Dnes: multifaktorový zánik: klimatologické změny, socio-ekonomické problémy, vzájemné války a útoky nomádů – rozvrat mnohých levantských států, nájezdy Egyptanů
- Výjimečný nález: Ag pohár z šachtového hrobu v Ain Samiya (poblíž Ramalláhu, Palestina, MBA I) – výzdoba provedena v sumerském stylu – doklad kontaktů

Beer Resisim
Dočasný kemp

BYBLOS

- 42 km S od Bejrútu, Libanon
- Osídlení: od 9. tisíciletí (PPNB)
- Eg. prameny: kbn, Gubla (amarnský archiv)
- Arch. výzkum: Pierre Montet (1921-1924), Maurice Dunand (od 1925)
- Složitý vývoj města: chalkolitická a EBA fáze: 3600-3100 BC
- Chrám Paní Byblu (Baalat Gebel): tzv. chrám obelisků
 - Vystavěn kolem 2700 BC
 - Část vybavení: předměty s egyptskými nápisy, ztotožnění s Hathorou

KRÁLOVSTVÍ MARI A EBLA

- 2 politické útvary definující Z Sýrii během 3. tisíciletí: 2900-2350 BC (EDP III)
- 1. království Ebly- 3000-2300 BC
 - ▣ Dominuje Syro-Palestině během EBA II-III
 - ▣ Období archivů: 24.-23. stol BC (Mardikh IIB1)
 - ▣ koalice městských států (více než 60 měst) v čele s Eblou
 - ▣ Odhad populace: cca 40 000 obyvatel
- 2. království Ebly, 2300-2250 BC, Staroakkadské obd.
 - ▣ Nahrazuje ho království Jamhad (pozdní EBA/raná MBA)
- Po zániku (Sargon/Náram-Sín) – do cca 2000: zchudnutí a úpadek městských center S Sýrie; zánik městské civilizace v J Syropalestině

